

ЗАКОН
ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛНИЯ
КОДЕКС

§ 1. В Чл. 63 ал. 4 думите “една година” се заменят с думите “осем месеца”; думите “две години” се заменят с думите “една година и шест месеца”.

§ 2. Чл. 197 се изменя по следния начин:

„чл. 197 Прокурорът дава указанията си до разследващия орган само в писмена форма. Тези указания не подлежат на възражение.”

§ 3. В чл. 243, ал. 9 се добавя изречение второ със следното съдържание:

“Отмяната може да се извърши в едногодишен срок от издаването на постановлението за прекратяване на наказателното производство.”

§ 4. В чл. 253, т. 3 и т. 4 се изменят по следния начин:

„т. 3 частният тъжител, частният обвинител и техния повереник.

т. 4 гражданският ищец, гражданският ответник и техния повереник.”

§ 5. В чл. 356 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 3 със следното съдържание:

„(3) Когато са налице предпоставките по предходната алинея и прокурора въпреки това образува досъдебно производство по общия ред той е длъжен да се мотивира за това.”

2. Досегашните алинеи 3, 4 и 5 стават съответно алинеи 4, 5, и 6

§ 6. Чл. 360 да отпадне.

§ 7. В чл. 362 се правят следните изменения и допълнения:

1. Създава се нова ал. 3 със следното съдържание:

„(3) Когато са налице предпоставките по предходната алинея и прокурора въпреки това образува досъдебно производство по общия ред той е длъжен да се мотивира за това.”

2. Досегашните алинеи 3, 4 и 5 стават съответно алинеи 4, 5, и 6

§ 8 . Чл. 366 да отпадне.

§9. В Глава двадесет и шеста се правят следните изменения и допълнения:

„Глава двадесет и шеста

**РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛОТО В СЪДА ПО ИСКАНЕ НА
ОБВИНЯЕМИЯ**

Искане на обвиняемия до съда

Чл. 368. (1) Ако в досъдебното производство от привличането на определено лице като обвиняем за тежко престъпление са изтекли повече от две години и повече от една година в останалите случаи, обвиняемият може да поиска делото да бъде разгледано от съда. В тези срокове не се включва времето, през което делото е било в съда.

(2) В случаите на ал. 1 обвиняемият подава молба до съответния първоинстанционен съд, който незабавно изисква делото.

Разглеждане на делото

Чл. 369. (1) Съдът се произнася по молбата еднолично в седемдневен срок и когато установи основанията по чл. 368, ал. 1, връща делото на

прокурора, като му дава възможност в двумесечен срок да го внесе за разглеждане в съда с обвинителен акт, с предложение за освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на административно наказание или със споразумение за решаване на делото, или да прекрати наказателното производство, като уведоми за това съда.

(2) Ако до изтичане на двумесечния срок прокурорът не осъществи правомощията си по ал. 1 или съдът не одобри споразумението за решаване на делото, съдът изисква делото и прекратява наказателното производство срещу обвиняемия еднолично в закрито заседание с определение. След постановяване на определението наказателното производство продължава по отношение на съучастниците, както и по отношение на другите престъпления, за които лицето е привлечено като обвиняем.

(3) Когато прокурорът осъществи правомощията си по ал. 1, но на досъдебното производство са допуснати съществени нарушения на процесуалните правила, съдът еднолично в закрито заседание прекратява съдебното производство и връща делото на прокурора за отстраняване на нарушенията и внасяне на делото в съда в едномесечен срок.

(4) Ако в срока по ал. 3 прокурорът не внесе делото за разглеждане в съда или съществените нарушения на процесуалните правила не са отстранени, или са допуснати нови, съдът еднолично в закрито заседание прекратява наказателното производство срещу обвиняемия с определение.

(5) Актовете на съда по ал. 2 и 4 са окончателни.”

Законът е приет от XLI Народно събрание на 2010 г. и е подпечатан с официалния печат на Народното събрание.

МОТИВИ

към проектозакона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс

Предлаганите промени в Закона за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс целят да бъде постигната по-голяма гъвкавост на наказателния процес и създаване на нормативни критерии за защита правата на гражданите в производството, както и разумни срокове за тяхното осъществяване.

Въпреки че при настоящата правна уредба предпоставките, при които следва да се приложат бързото и незабавното производства са детайлно и изчерпателно изброени, на практика почти винаги се прибегва към предварително разследване по общата процедура. Така не могат да се реализират целите на законодателя при въвеждането на тези диференцирани производства – процесуална икономия и бързина, при стриктно спазване правата на гражданите.

В НПК трябва да се въведе задължение прокурорите да провеждат бързо или незабавно производство винаги, когато са налице предпоставките по чл. 356 ал. 1 и чл. 362 ал. 1 от НПК. А в случаите когато въпреки наличните предпоставки се провежда разследване по общия ред, това да става с мотивирано прокурорско постановление, което се излагат мотиви за неприлагането на бързо или незабавно производство.

Необходимо е бързото и незабавното производство да се ограничат единствено в досъдебната фаза. Съдебната фаза следва да се проведе по общия ред, респективно при прилагането на някоя диференцирана процедура, засягаща съдебната фаза пред първата инстанция, а не в изключително кратки срокове и без право на участие на пострадалия.

Бързото и срочно приключване на предварителното разследване не трябва да дава отражение върху централната фаза на процеса – съдебната, тъй като по време на нея се решават всички окончателни въпроси и намират приложение всички основни принципи на наказателния

процес. Провеждането на такова “ускорено” съдебно производство на практика е трудно постижимо с оглед моментната натовареност, материална база и личен състав на съдилищата. Следователно чл. 358 и 359, НПК (за бързото производство) и чл. 365 (за незабавното производство) трябва да бъдат преработени.

Неучастието на пострадалия под никаква форма в съдебната фаза също поставя редица теоретични и практически въпроси, свързани с принципите на наказателния процес и защитата правата на гражданите.

Още по-нелогично е разрешението в чл. 360 (за бързото производство) и чл. 366 (за незабавното производство), по силата на което се въвеждат по-кратки срокове за обжалване на първоинстанционния акт пред въззивната инстанция. Това нарушава правата на подсъдимия, без да води до реално ускоряване или деформализиране на процеса. Цитираните разпоредби следва да бъдат отменени.

Посочените срокове в чл. 63, ал. 4 засягат мярката за неотклонение задържане под стража в досъдебното производство. Те са изключително дълги и позволяват мярката за неотклонение да се превърне в едно по същество предварително изтърпяване на наказание лишаване от свобода.

Нещо повече – те драстично надвишават уредения в чл. 234, НПК срок за извършване на разследването, който в общия случай е двумесечен без значение тежестта на повдигнатото обвинение.

Намаляването на посочените срокове от една страна ще дисциплинира прокурора и разследващите органи в тяхната работа, а от друга ще гарантира правата на гражданите и ще предотврати евентуални осъждания на Република България пред Европейския съд по правата на човека.

С предлагания законопроект се връщат отмените разпоредби, които се отнасят до разглеждането на делото в съда по искане на обвиняемия. Връщането на тези текстове се налага с оглед осигуряване на разумен срок на наказателното производство по смисъла на Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи, като е предвидена възможност за обвиняемия да поиска от съответния първоинстанционен съд делото му да бъде разгледано от съда, ако от повдигането на обвинението

за тежко престъпление са изминали повече от две години, а в останалите случаи – повече от една.

С оглед и на препоръките на Европейската комисия към България за „по-голяма гъвкавост на наказателните процедури, изразяващи се в повече повдигнати обвинения, по-кратки съдебни процеси” се налага връщането на нормативните критерий относно разумните срокове за привличането към отговорност на обвиняемия, което се осъществява от прокурора с внасянето на обвинителния акт в съда. Липсата на нормативна уредба на тези срокове поставя обвиняемия в неравностойно положение и го лишава от правото му неговото дело да бъде гледано от съда и създава предпоставки за бавене на същото по една или друга причина. Още повече и след като има заявена политическа позиция за съкращаване на сроковете за повдигане на обвинение на определена категория лица в специализирани производства, явно несправедливо би било поставянето на тези групи лица в привилегировано положение спрямо останалите подведени под наказателна отговорност. Законодателят трябва да осигури равноправието на гражданите и единни принципи за организация на наказателния процес, което е необходимо и с оглед постигане целите на наказанието. Обратното би означавало, че законодателя в по-малка степен се интересува от осъществяването на специалната и генерална превенция спрямо едни престъпни лица и в по-голяма степен спрямо други привилегировани групи лица.

Наличието на правомощие за отмяна на необжалвани по съдебен ред постановления за прекратяване на наказателното производство по линия на горестоящата прокуратура (чл. 243, ал. 9 от НПК) следва да бъде свързано с определен преклузивен срок с оглед защита правата на гражданите.

В противен случай е налице сериозната опасност от нестабилност на актовете и на практика неограничено във времето възможност за възобновяване на вече прекратени дела служебно, по инициатива на прокуратурата.

При сегашната уредба погасяването на това прокурорско правомощие е с изтичане на абсолютната давност за съответното престъпление, която в повечето случаи е 10 и повече години.

Изменението на чл. 197 от НПК няма да формализира излишно наказателния процес, а в значителна степен ще подобри комуникацията между прокурора и разследващите органи и ще повиши качеството на провежданите досъдебни производства. От друга страна по този начин ще се гарантират в по-голяма степен правата на гражданите, които са обект на процесуално-следствени действия.

Притежаването на процесуалното качество “страна” в съдебната фаза на процеса дава най-пълни гаранции за упражняването на всички предвидени в НПК права. Лишено е от правна и житейска логика защо в съществуващата уредба на чл. 253 от НПК подсъдимият и неговият защитник притежават самостоятелно и поотделно качеството “страна”, а повереникът на частния тъжител и частния обвинител, гражданския ищец и гражданския ответник не притежава това процесуално качество. Тази законодателна промяна в значителна степен ще гарантира правата на пострадалия в съдебната фаза на процеса.

Вносители: Михаил Миков, Янаки Стоилов, Мая Манолова